

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовано комисију: 8. мај 2023. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Ивана Спасић	редовни професор	Социологија, 16.10.2013.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Београду		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Алексеј Кишјухас	ванредни професор	Социологија, 1. 11. 2020.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Павле Миленковић	редовни професор	Социологија, 3. 7. 2017.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		члан комисије, ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Милена, Угљеша, Којић		
2. Датум рођења, општина, држава: 5. 11. 1992. Нови Сад, Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Филозофски факултет у Новом Саду, Мастер академске студије Социологије, мастер социолог		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2015. година, Докторске академске студије Социологије, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:		
Смех и хумор из перспективе фигурацијске социологије Норберта Елијаса		

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Докторска дисертација кандидаткиње Милене Којић садржи 8 поглавља, 275 страница и 429 референци.

У *Уводу* (од 1. до 9. стране) дефинисани су предмет и циљеви истраживања. Понуђена је анализа развоја фигурацијске социологије као и њених кључних карактеристика, те је указано на важност концепата смеха и хумора у социологији Норберта Елијаса. Називи потпоглавља јесу: 1.1. „Процес цивилизације“ (од 1. до 3. стране); 1.2. Развој фигурацијске социологије (од 3. до 5. стране); 1.3. Карактеристике Елијасовог стила (од 5. до 6. стране); 1.4. Доприноси фигурациониста (од 6. до 7. стране); 1.5. Место смеха и хумора у фигурацијској социологији (од 7. до 9. стране).

Друго поглавље *Интелектуални контекст стварања нацрта за „Есеј о смеху“* (од 10. до 40. стране) посвећено је реконструкцији контекста у којем су настале идеје за поменути недовршени и необјављени нацрт. Креирање шире слике о интелектуалном контексту у којем је Елијас стварао, у дисертацији је подељено на три кључна периода: 2.1. „Немачки период“ (1918-1935) (од 12. до 21. стране); 2.2. „Енглески период“ (1935-1962) (од 22. до 32. стране); 2.3. „Интернационални период“ (1962-1990) (од 32. до 40. стране).

У трећем поглављу *Кључне теорије и концепти фигурацијске социологије за разумевање смеха и хумора* (од 41. до 124. стране), у аналитичке сврхе су раздвојена Елијасова истраживања у оквиру историјске социологије (укључујући и теорију о процесу цивилизовања) од теорија посвећених развоју научне социологије. Затим, посебно су представљене његове књиге и радови који експлицитно разјашњавају јединствене концепте и аспекте Елијасове социологије, а који су најважнији за разумевање смеха и хумора из фигурацијске перспективе. Потпоглавља прате поменуту структуру: 3.1. Теорија о процесима цивилизовања, смех и хумор (од 42. до 57. стране); 3.2. Ка научној социологији (од 57. до 64. стране); 3.3. Кључни концепти (од 64. до 101. стране); 3.4. „Велика еволуција“ и фигурацијска социологија емоција и тела (од 101. до 124. стране).

Четврто поглавље *Нацрт за „Есеј о смеху“: анализа документационе грађе* (од 125. до 162. стране) обухвата анализу Елијасових рукописа и нацрта писаних на енглеском језику, под називом „Смех“ (DLA A-Eliás 1485) који су преузети за потребе овог истраживања из Архива немачке литературе у Марбаху на Некару, уз дозволу Фондације Норберта Елијаса. Документациона грађа је подељена на четири кључне теме на које се Елијас фокусира: 4.1. Питање смеха (од 129. до 133. стране); 4.2. Класичне теорије о смеху и хумору (од 133. до 144. стране); 4.3. Формулисање проблема смеха (од 144. до 153. стране); 4.4. Предавање о хумору и досеткама (од 153. до 162. стране). Поменуте кључне идеје из „Есеја“ повезане су са Елијасовим теоријама и концептима представљеним у претходном поглављу.

У петом поглављу *Велика еволуција смеха и хумора* (од 163. до 174. стране) фокус је на истицању еволуционе и развојне везе између смеха и хумора, а називи потпоглавља су: 5.1. Смех и осмех као универзалне карактеристике људских друштава (од 164. до 165. стране); 5.2. Дистинкција између ненаученог и наученог смеха (од 165. до 167. стране); 5.3. Смех као дериват игре: забава и узбуђење (од 167. до 169. стране); 5.4. Заразност смеха (од 169. до 170. стране); 5.5. Смех и кооперација (од 170. до 171. стране); 5.6. Неозбилна друштвена неконгруентност (од 171. до 172. стране); 5.7. Ка формалном хумору (од 172. до 174. стране).

Шесто поглавље *Цивилизовање смеха и хумора* (од 175. до 211. стране) нуди нацрт кључних друштвеноисторијских трендова и процеса који су утицали на конципирање идеја о смеху и хумору од антике до савременог доба: 6.1. Смех у антици и средњем веку (од 175. до 179. стране); 6.2. Промовисање умереног смеха: 16. век (од 179. до 181. стране); 6.3. Смех као страст: 17. век (од 181. до 184. стране); 6.4. „Златно доба“ теорија о смеху и хумору: 18. век (од 184. до 187. стране); 6.5. Информализација, смех и хумор: 19. и 20. век

(од 187. до 197. стране); 6.6. Савремени контекст: хумор и креативност (од 197. до 211. стране).

У седмом поглављу *Фигурацијска социологија и савремени социолошки приступи истраживању хумора* (од 212. до 245. стране) представљени су постојећи савремени социолошки приступи истраживању хумора, као и њихови недостаци. Затим, указује се на могућност превазилажења поменутих недостатака путем фигурацијске концепције смеха и хумора. Потпоглавља су структурисана на следећи начин: 7.1. Подела на „позитиван“ и „негативан“ хумор (од 213. до 216. стране). 7.2. Однос хумора и друштвеног поретка (од 216. до 223. стране); 7.3. Питање озбиљности хумора (од 223. до 226. стране); 7.4. Фигурацијска концепција односа хумора и друштвеног поретка (од 226. до 234. стране); 7.5. Однос смеха и хумора (од 234. до 236. стране); 7.6. Упоредно-историјски приступ: хумор и национални хабитус (од 236. до 245. стране).

У *Закључку* (од 246. до 250. стране) истакнути су резултати истраживања са посебним нагласком на теоријске иновације необјављеног „Есеја о смеху“ у односу на Елијасова објављена дела.

Након наведених поглавља налази се *Литература* (од 251. до 275. стране).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов дисертације јасно упућује на предмет истраживања. Дисертација садржи кључну документацијску информацију и уобличена је у складу са прописаним универзитетским стандардима. Такође, садржи и резиме на српском и енглеском језику, у којем је представљен предмет истраживања као и кратак преглед поглавља.

У уводном поглављу кандидаткиња прецизно конципира предмет и циљеве истраживања, те указује на потребу за овим научним истраживањем. Након описа развоја фигурацијске социологије, као и неких њених кључних карактеристика, осврће се на доприносе настављача социологије Норберта Елијаса (или фигурациониста). Кандидаткиња закључује да, мада постоји велики број студија које су инспирисане Елијасовим теоријама, веома мали број аутора је реферисао на проблеме смеха и хумора из перспективе фигурацијске социологије. Такав „недостатак“ у развоју фигурацијске социологије се у дисертацији не приказује као необичан, с обзиром на то да Елијас у објављеним књигама и радовима није понудио систематичну анализу ових феномена. Кандидаткиња износи претпоставку да је Елијас „намерно“ изоставио ову тему, с обзиром на то да је неколико година радио на нацрту за „Есеј о смеху“, који није завршен нити објављен. Ову претпоставку поткрепљује цитатом из Елијасове аутобиографије у којем је наглашена важност феномена смеха и хумора као централних елемената фигурацијске социологије.

У другом поглављу дисертације, фокус је на кључним елементима Елијасове биографије који су утицали на стварање његове социологије. Важност овог поглавља је у скретању пажње на околност да је Елијас ретко цитирао друге ауторе те да је у својим делима је развио стил имплицитне критике и полемике са различитим ауторима и школама мишљења. Стога, истраживање о Елијасовом интелектуалном дугу и утицајима на његов рад кандидаткиња проналази у траговима у његовим књигама и радовима, као и у његовој аутобиографији и интервјуима. Систематична подела на три кључна периода Елијасовог живота омогућава реконструкцију времена у којем је писао, као и идентификовање научних кругова у којима се кретао. Поред тога, у овом поглављу кандидаткиња проблематизује постојећи наратив о Елијасовом „раскиду“ са филозофијом, те критички преиспитује његову позицију „аутсајдера“ у односу на филозофски али и социолошки естаблишмент.

У наредном поглављу дисертације кандидаткиња примењује теоријску анализу Елијасове фигурацијске социологије. Анализа се односи на проучавање, тумачење и упоређивање појмовних категорија и категоријалног апарата фигурацијске социологије у истраживању

смеха и хумора као друштвене чињенице. Кандидаткиња разврстава Елијасова дела у три категорије а затим истиче кључне везе између њих. Указује на неопходност разумевања парадигматског програма фигурацијске социологије као интердисциплинарне „науке о човеку“ и повезује Елијасова ранија и каснија дела у кохерентну целину. Теорију о процесу цивилизовања доводи у везу са теоријом о доколици и процесима узбуђења, али и са касније развијаним теоријама о преплитању биолошке еволуције и друштвеног развоја. Вредност овог поглавља огледа се у систематичном прегледу и повезивању, као и у проблематизовању и реинтерпретацији одређених теорија и концепата фигурацијске социологије. Кандидаткиња нуди разрешење контрадикција у фигурацијским концептима, те их успоставља као кључне „алате“ за разумевање нацрта за „Есеј о смеху“.

Четврто поглавље дисертације посвећено је анализи недовршених и необјављених рукописа и нацрта за „Есеј о смеху“ (DLA A-Elias 1485). У овом поглављу кандидаткиња користи посебну истраживачку технику рада на документационој грађи и уређује необјављене делове текста према принципима које је развио Стефен Менел (Stephen Mennell), фигурациониста и генерални уредник „Прикупљених радова“ (Collected Works 2006-2014) када је реч о Елијасовим списима на енглеском језику (Mennell 2014: ix-xiv). Документациона грађа је систематично подељена на тематске целине у потпоглављима у складу са кључним проблемима на које Елијас реферише. Након обављене анализе централних аргумената, кандидаткиња приступа интеграцији фрагмената из документационе грађе у оквиру фигурацијске социологије. Поред тога, идентификује двоје аутора који су писали о теми смеха и/или хумора из перспективе фигурацијске социологије и који су имали приступ оригиналној документационој грађи (Schröter 2002; Parvulescu 2010). Затим, критички преиспитује концепције поменутих аутора, те поставља проблем смеха и хумора у знатно шири теоријски оквир „велике еволуције“.

У петом поглављу, кандидаткиња на детаљан и систематичан начин издваја једанаест кључних постулата које Елијас износи у „расутим“ фрагментима нацрта за „Есеј о смеху“. Реч је о претпоставкама које се тичу „копче“ између биолошких и друштвених аспеката смеха и хумора. У овом поглављу фокус је на евалуацији Елијасових идеја из нацрта у односу на савремене теорије о еволуцији смеха и хумора, а посебно је наглашен приступ неуросоциологије. Инкорпорирањем идеје о „великој еволуцији“ смеха и хумора кандидаткиња јасно наглашава савремени и интердисциплинарни карактер реинтерпретиране фигурацијске социологије. Такође, овом идејом разрешава проблем односа између феномена смеха и хумора, који идентификује као један од кључних недостатака савремених социолошких приступа у истраживању ових феномена.

У шестом поглављу понуђен је нацрт за теорију цивилизовања смеха и хумора, која представља саставни део „велике еволуције“. Кандидаткиња показује изузетно вешто баратање теоријама фигурацијске социологије али и социјалним теоријама уопште. Реконструише контексте у којима су настале „класичне“ теорије о смеху и хумору и критички разматра Елијасову позицију у односу на њих. Процес цивилизовања смеха и хумора у дисертацији обухвата и савремени контекст, као и дискусију о преплитању процеса „формализације“ и „информализације“, „функционалне демократизације“ и „функционалне дедемократизације“. У овом поглављу, кандидаткиња конципира јединствено и оригинално процесно историјско објашњење феномена смеха и хумора.

Седмо поглавље дисертације нуди анализу релевантне савремене социолошке литературе о смеху и хумору, као и разврставање на функционалистички, конфликтни, симболичко интеракционистички, феноменолошки и упоредно-историјски приступ. Затим, кандидаткиња приступа критичком преиспитивању поменутих приступа и поставља их у однос са претходно конципираним фигурацијским објашњењем ових феномена. Довођењем феномена смеха и хумора у везу са друштвеном солидарношћу, са постојећим односима моћи у друштву, са друштвеним поретком, друштвеном стратификацијом и процесом идентификације, кандидаткиња аргументовано указује на кључне недостатке

савремених социолошких приступа у проучавању феномена смеха и хумора. Путем јединственог скупа концепата фигурацијске социологије, кандидаткиња нуди оригинално разрешење постојећих изазова у изучавању смеха и хумора.

У закључном поглављу, понуђен је осврт на кључне елементе фигурацијског објашњења смеха и хумора, као и систематичан преглед теоријских иновација које се налазе у нацрту за „Есеј о смеху“. Кандидаткиња аргументовано наглашава важност „поновног читања“ или „поновног промишљања“ Елијасових теорија.

Након закључног поглавља налази се списак литературе коришћене у дисертацији. Референце су наведене у складу са АПА стандардом.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилма докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

Kojić, M. (2023). Humor i društveni poredak: ka perspektivi figuracijske sociologije. *Sociologija* 65 (1): 90-114. (M23)

Kojić, M. (2022). *Creativity, Fantasy and Humor: A Commentary on Norbert Elias's Unpublished Notes in the „Lecture on Humor and Wit“*. Rad saopšten na međunarodnom naučnom skupu „The Fantasy-Reality Continuum: Science, Religion, Politics, Culture“. Varšava, Poljska 8-10. decembar, str 29. (M34)

Kojić, M. (2020). *Laughter is a serious matter: Moving beyond the homo clausus conceptions of laughter and humor*. Rad saopšten na međunarodnom naučnom skupu „XVIII Simposio Internacional Procesos Civilizadores 2020“. Bogota, Kolumbija 17-20. novembar, str. 188. (M34)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

У дисертацији је конципирано фигурацијско објашњење смеха и хумора на основу рукописа и нацрта за „Есеј о смеху“, као и на основу јединствених концепата и теорија развијених у социологији Норберта Елијаса.

- Смех и хумор су објашњени на темељу фигурацијске теорије о „великој еволуцији“;
- Понуђен је нарт за теорију цивилизовања смеха и хумора;
- Хумор се објашњава као својеврсна активност доколице, док се смех доводи у везу са процесима узбуђења;
- Одбачена је идеја да је фигурацијску концепцију смеха и хумора могуће сврстати у „класичне“ теорије.

Критички су преиспитани постојећи савремени социолошки приступи објашњењу смеха и хумора и указано је на могућност инкорпорирања јединствене процесне и историјске перспективе унутар ових приступа. Показано је да фигурацијски приступ омогућава:

- враћање фокуса на проблем смеха у социолошким истраживањима хумора;
- проблематизовање поделе на „позитиван“ и „негативан“ хумор;
- разрешавање дебате о „дисциплинујућој“ (конзервативној) и „бунтовној“ (субверзивној) функцији хумора;
- проблематизовање савремених упоредно-историјских истраживања хумора.

Истакнута је важност истраживања феномена смеха и хумора за развој фигурацијске социологије, односно фигурацијска социологија је реинтерпретирана у новом појмовном кључу проблема смеха и хумора. Такође, на убедљив и аргументован начин је изложен и проблематизован до сада недовољно познат и неистражен аспект Елијасове фигурацијске социологије.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Резултати истраживања су теоријске природе и приказани су на јасан и систематичан начин. Изнети закључци су у потпуности у складу са постављеним циљевима истраживања и засновани су на исцрпној анализи и синтези теорија развијених у оквиру фигурацијске социологије, као и на методу рада на документационој грађи. Кандидаткиња на уверљив начин аргументује да феномени смеха и хумора представљају централне проблеме фигурацијске социологије, као и да је фигурацијски приступ неопходан за свеобухватно социолошко разумевање ових феномена. Резултати истраживања у овој дисертацији су у складу са највишим стандардима за тумачење и приказивање резултата у теоријским истраживањима. Начин излагања и проблематизације изведени су систематично и компетентно.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Научни допринос ове дисертације огледа се у развијању објашњења смеха и хумора које обухвата знатно шири контекст од постојећих истраживања ових феномена у оквиру фигурацијске социологије. У дисертацији су размотрени до сада необјављени фрагменти Елијасових рукописа, који садрже важне теоријске импликације и који омогућавају реинтерпретацију фигурацијске социологије овог аутора, али и промишљање феномена смеха и хумора у оквиру интердисциплинарних друштвених истраживања. Према томе, понуђена је оригинална и интердисциплинарна концепција фигурацијског објашњења смеха и хумора на темељу идеје о „великој еволуцији“. На тај начин, омогућено је развијање нацрта за процес цивилизовања смеха и хумора који обухвата и савремени контекст. Раздвајање Елијасових идеја од „класичних“ теорија о смеху и хумору, обезбеђује фигурацијској социологији важно место међу савременим социолошким приступима изучавању ових феномена.

Дисертација представља оригинални научни допринос различитим социолошким дисциплинама, нарочито социолошкој теорији, историјској социологији и социологији хумора, али и социологији тела, социологији емоција, социјалној психологији, социјалној антропологији, социологији свакодневног живота и социологији сукоба. Такође, резултати у значајној мери могу допринети најразличитијим социолошким дисциплинама али и савременим студијама културе.

Поред тога, ова дисертација отвара могућност квалитативног историјског истраживања феномена смеха и хумора, те изнети резултати могу наћи своју примену и у методологији истраживања друштвених наука са посебним освртом на квалитативни приступ.

На основу анализе која је вршена програмом IThenticate који Филозофски факултет користи за проверу оригиналности текста у докторским дисертацијама, закључено је да индекс поклапања у раду кандидаткиње Милене Којић износи 10%, у 103664 речи програм проналази 348 поклапања према 99 извора. Остала поклапања су мања од 1%. Унутар ових поклапања, налазе се адекватно референцирани академски извори. Појединачно највише поклапање (од 6%) потиче из рада чији је аутор кандидаткиња Милена Којић и који је уредно цитиран у дисертацији. Према томе, комисија је закључила да текст дисертације не садржи елементе плагијата.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Дисертација нема недостатака који би утицали на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;

б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);

в) да се докторска дисертација одбије.

Место и датум:
Нови Сад, 21.06.2023.

1. Ивана Спасић, редовни професор

Ивана Спасић
председник

2. Алексеј Кишјухас, ванредни професор

Алексеј Кишјухас, члан

3. Павле Миленковић, редовни професор

Павле Миленковић, ментор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.